

Jak wydawać teksty dawne?

Informacja o temacie konferencji

Obecna praktyka edytorska tekstów dawnych jest bardzo niejednorodna. Są one wydawane w zupełnie inny sposób w zależności od charakteru tekstu, dyscypliny, którą uprawia wydawca (inaczej wydają teksty filolodzy, inaczej historycy), czy celu, jaki sobie stawia. Różnie kształtuje się aparat krytyczny, różnie funkcjonalizuje wstępy, różnie podchodzi się do problemu kompletności wydania etc.

Nie mamy ambicji opracowania jednolitych zasad wydawania tekstów dawnych, choć mamy świadomość, że istniejące opracowania tego typu (*Zasady wydawania tekstów staropolskich. Projekt*, Wrocław 1955, *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI wieku*, Warszawa 1957), wydają się – co naturalne – niewystarczające i przestarzałe, nie tylko dlatego, że powstały w czasach o zupełnie odmiennych możliwościach technologicznych, ale przede wszystkim dlatego, że wyrastały na gruncie ówczesnego stanu wiedzy i w kontekście aktualnych w tamtych czasach sporów i problemów, często zupełnie innych, niż nurtujące nas obecnie.

W dyskusji w gronie członków Komitetu Naukowego konferencji, na którą Państwa zapraszamy, powtarzało się przekonanie, że choć obecnie stworzenie akceptowalnych przez wszystkich zasad wydawania tekstów dawnych jest niemożliwe, to osiągalne jest wypracowanie pakietu w pewnej mierze uniwersalnych wskazówek przydatnych szerokiemu gronu edytorów różnych dyscyplin. Poprzedzić je powinno – i to są najważniejsze cele planowanej konferencji – zidentyfikowanie, uzmysłowienie i przede wszystkim przedyskutowanie wielu problemów szczegółowych i ogólnych. Oto zaledwie przykładowe z nich, sformułowane i powtarzające się w trakcie wspomnianej dyskusji:

– wybór podstawy i ustalenie przedmiotu edycji; rekonstrukcja tekstu na podstawie kilku przekazów o różnych właściwościach językowych, strukturalnych,

– gatunek (i typ) tekstu a jego wydanie (zróżnicowane teksty literackie, dokumenty, akta sądowe, kroniki, roczniki, nekrologi, kazania); uwzględnianie w edycji indywidualnego charakteru konkretnych typów zabytków,

– cel naukowy a kształt wydania (np. wydanie źródła i oddanie faktograficznego potencjału dokumentu, wydanie dzieła literackiego i objaśnienie tekstu, wydanie zabytku językowego jako przeznaczonego do badań językoznawczych),

– relacja grafii i fonetyki (np. transkrypcja: „s długiego”, „kropkowanego y”, kontyuantów długich samogłosek, nosówek),

- konieczność zdefiniowania podstawowych pojęć, tj. *transliteracji* i *transkrypcji*, także *fonetycznej*. Inne ważne terminy to: *grafem*, *alograf*, *homograf*, *fonograf* (np. w kontekście wydawania tekstów polskich zapisanych innym alfabetem oraz obcych zapisanych „polską łacinką”),
- konieczność uwzględnienia w edycjach wyników nowych badań nad dawną delimitacją i interpunkcją, jej modernizacja, zachowanie i/lub restytucja (np. traktowanie okresu retorycznego, obecnych w teście wielkich liter),
- tłumaczenie filologiczne jako narzędzie naukowe i edytorskie,
- optymalny kształt aparatu krytycznego,
- zakres komentarzy w wydaniach, zwłaszcza w wydaniach dawnych tłumaczeń (czy objaśniać realia oryginału, czy zaznaczać wszystkie zmiany),
- tworzenie edycji cyfrowych, elektronicznych korpusów i baz danych tekstów dawnych; ich funkcje,
- obecność w wydaniach indeksów, ich kształt oraz przydatność w obliczu nowych technologii,
- procedury identyfikowania i korygowania błędów w wydaniach (co i jak poprawiać),
- pisownia łączna i rozdzielna (np. problem oceny leksykalizacji połączeń, łącznej lub rozdzielnej pisowni partykuł, ruchomych części czasowników),
- korzystanie z metody „stemmatycznej”,
- uwzględnianie w edycjach iluminacji lub oprzyrządowania graficznego tekstu dawnego.

To tylko przykładowe problemy. Wskazanie pozostałych i – co najistotniejsze – poszukiwanie rozwiązań kluczowych problemów w zakresie wydawania tekstów dawnych wymaga interdyscyplinarnego spotkania z udziałem historyków, filologów (historyków literatury, historyków języka), znawców książki i – przede wszystkim – edytorów praktyków reprezentujących różne dziedziny.

Na podstawie dyskusji Członków Komitetu Naukowego konferencji

opracował Tomasz Mika